

Asia

OSA; Direktiivi ensivaiheen oikeusavusta rikoksesta epäillyille tai syytetyille henkilöille, jotka ovat menettäneet vapautensa, sekä oikeusavusta eurooppalaista pidätysmääräystä koskevissa menettelyissä

Kokous

U/E/UTP-tunnus

U 1/2014 vp

Käsittelyvaihe ja jatkokäsittelyn aikataulu

Komissio antoi 27.11.2013 ehdotuksen direktiiviksi ensivaiheen oikeusavusta rikoksesta epäillyille tai syytetyille henkilöille, jotka ovat menettäneet vapautensa, sekä oikeusavusta eurooppalaista pidätysmääräystä koskevissa menettelyissä (COM(2013) 824 final). Direktiivistä saavutettiin neuvoston yleisnäkemyks OSA-neuvostossa 12.-13.3.2015, Euroopan parlamentin LIBE-valiokunnan mietintö valmistui 18.5.2015.

Trilogineuvottelut puheenjohtajan, komission ja Euroopan parlamentin välillä ovat käynnistyneet 14.7.2015 ja jatkuvat edelleen. Neuvottelutilannetta on käsitelty neuvoston työryhmäkokouksissa, viimeksi Friends of the Presidency -kokouksessa 11.5.2016. Seuraava työryhmän kokous pidetään 26.5.2016.

Viimeisen työryhmäkokouksen jälkeen vaikuttaa todennäköiseltä, että asiassa saavutetaan poliittinen yhteisymmärrys Alankomaiden puheenjohtajakauden aikana (kevät 2016).

Tässä U-jatkokirjeessä informoidaan eduskuntaa siitä, miten trilogineuvottelut ovat edenneet edellisen U-jatkokirjeen 27.10.2015 eduskuntakäsittelyn jälkeen.

Suomen kanta

Suomi suhtautuu direktiiviehdotukseen lähtökohtaisesti myönteisesti. Rikosprosessuaalisilla oikeusturvatakeilla lisätään jäsenvaltioiden luottamusta toistensa järjestelmiin ja sitä kautta luodaan paremmat edellytykset tuomioiden ja päätösten vastavuoroiselle tunnustamiselle.

Direktiivin tärkeimmät kysymykset ovat liittyneet soveltamisalaan siltä osin kuin direktiivi edellyttäisi oikeusavun laajentamista vähäisinä pidettävien rikosasioiden käsittelyyn. Kuten edellisessä U-jatkokirjeessä 27.10.2015 on todettu, mainitut kysymykset ratkesivat neuvoston yleisnäkemyksessä Suomen kannattamalla tavalla.

Euroopan parlamentin ensimmäisen käsittelyn kannassa oli edellisessä U-jatkokirjeessä mainituin tavoin eräitä eroavaisuuksia neuvoston yleisnäkemykseen verrattuna. Näihin eroavaisuuksiin on pyritty löytämään kompromisseja trilogineuvotteluissa ja useissa neuvoston työryhmäkokouksissa.

Tämä U-jatkokirje on laadittu viimeisen neuvotteluasiakirjan pohjalta. Neuvottelussa on otettu esille direktiivin soveltamisalan laajentaminen komission ehdotuksessa ja neuvoston yleisnäkemyksessä esitetystä. Muilta osin direktiiviin ei ole ehdotettu muutoksia, jotka olisivat Suomen kannalta hankalia hyväksyä. Tässä vaiheessa ei vielä voida varmuudella ennakoita, millaiseksi direktiiviehdotuksen sisältö trilogineuvottelujen tuloksena muotoutuu.

Soveltamisala

Euroopan parlamentti katsoo, että direktiivin tulisi sisältää ainoastaan käsite *oikeusapu* käsitteiden ensivaiheen oikeusapu ja tavanomainen oikeusapu sijasta. Direktiiviä sovellettaisiin epäiltyjen tai syytettyjen, jotka ovat menettäneet vapautensa, oikeuteen saada oikeusapua rikosoikeudellisissa menettelyissä sekä eurooppalaista pidätysmääräystä koskevien menettelyjen kohteena olevien etsittyjen henkilöiden oikeuteen saada oikeusapua. Oikeusavun saamisen edellytyksenä olisi lisäksi, että henkilöllä on avustajadirektiivin (2013/48/EU) mukainen oikeus avustajaan. Oikeutta oikeusapuun olisi mahdollista arvioida henkilön varojen perusteella jäsenvaltiossa sovellettavien kriteerien mukaisesti.

Parlamentti kokee ensivaiheen oikeusavun käsitteen tarpeettoman monimutkaiseksi ja että käsitteellä ei olisi mitään lisäarvoa kansalaisille. Parlamentti katsoo, että ensivaiheen oikeusavun käsitettä ei tarvita, mikäli tavanomaista oikeusapua tarjotaan ajallisesti riittävän aikaisessa vaiheessa.

Suomi voi hyväksyä ehdotetun käsitteen muutoksen edellyttäen, että direktiivi sisältää riittävät säännökset soveltamisalasta poikkeamisesta vähäisten rikosten osalta.

Suomessa voimassa olevassa oikeusapulaisissa ei ole käsitettä ensivaiheen oikeusapu. Oikeusapulaki tuntee ainoastaan käsitteen oikeusapu. Oikeusapua voidaan tarvittaessa tilanteen äkkinäisesti niin vaatiessa antaa myös jo ennen varsinaisen oikeusapupäätöksen tekoa. Oikeusavun antamisessa ei ole ajallisesti ilmennyt ongelmia. Lisäksi sähköisen asioinnin käyttöönoton jälkeen oikeusapupäätös on selvissä tapauksissa mahdollista saada keskimäärin 1-2 päivän kuluessa.

Pääasiallinen sisältö

Komission direktiiviehdotuksessa määritettäisiin vähimmäisvaatimukset, joita sovelletaan vapautensa menettäneiden epäiltyjen tai syytettyjen oikeuteen saada oikeusapua rikosoikeudellisten menettelyjen ensivaiheessa sekä eurooppalaisen pidätysmääräyksen mukaisen menettelyn kohteena olevien henkilöiden oikeuteen saada oikeusapua menettelyjen ensivaiheessa ja myöhemmissä vaiheissa.

Ensivaiheen oikeusavulla tarkoitettaisiin ennen lainvoimaisen oikeusapupäätöksen saantia annettavaa oikeusapua erotuksena oikeusapupäätökseen perustuvasta tavanomaisesta oikeusavusta.

Neuvoston yleisnäkemyksen mukainen direktiiviehdotus sisältää soveltamisalan poikkeuksia vähäisten rikosten osalta.

Direktiivi asettaisi oikeuksille ainoastaan vähimmäistason, eikä se rajoittaisi Euroopan unionin perusoikeuskirjan, Euroopan ihmisoikeussopimuksen tai jäsenvaltioiden lainsäädännön turvaamia oikeuksia.

Direktiiviin ehdotettua muutosta on selvitetty edellä.

EU:n oikeuden mukainen oikeusperusta/päätöksentekomenettely

SEUT 82 artiklan 2 kohta, tavallinen lainsäätämisjärjestys.

Käsittely Euroopan parlamentissa

Mietintövaliokunta Euroopan parlamentissa on LIBE-valiokunta (kansalaisvapaudet sekä oikeus- ja sisäasiat). Asian esittelijä on Dennis de Jong (Euroopan yhtyneen vasemmiston konfederaatioryhmä/Pohjoismaiden vihreä vasemmisto).

Kansallinen valmistelu

U-jatkokirje on käsitelty oikeus- ja sisäasiat – jaostossa (EU7) kirjallisessa menettelyssä 18.-19.5.2016.

Edellinen U-jatkokirje on käsitelty oikeus- ja sisäasiat – jaostossa (EU7) kirjallisessa menettelyssä 19.-23.10.2015.

Eduskuntakäsittely

U 1/2014 vp, LaVL 5/2014 vp, SuVX 22/2014 vp
UJ 15/2015 vp, LaVL 11/2015 vp, SuVP 39/2015 vp

Kansallinen lainsäädäntö, ml. Ahvenanmaan asema

U-kirjelmän muistiossa todetun mukaisesti Suomen voimassa oleva oikeus melko pitkälti vastaa komission ja neuvoston yleisnäkemyksen mukaisen direktiiviehdotuksen velvoitteita. Direktiivin täytäntöönpanon ei arvioida siten edellyttävän laajoja muutoksia kansalliseen lainsäädäntöön.

Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/1991) 27 §:n 23 kohdan mukaan lainkäyttöä ja esitutkintaa koskevat asiat kuuluvat valtakunnan lainsäädäntövaltaan.

Ehdotuksen suhdetta kansalliseen lainsäädäntöön on käsitelty tarkemmin U-kirjelmässä.

Taloudelliset vaikutukset

Tiedossa ei ole, että ehdotuksella olisi merkittäviä taloudellisia vaikutuksia.

Muut asian käsittelyyn vaikuttavat tekijät

-

Asiakirjat

-

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

Hallitussihteeri Kirta Heine, oikeusministeriö
kirta.heine@om.fi, 050 3401659

EUTORI-tunnus

EU/2013/1770

Liitteet**Viite**

Asiasanat	aineellinen rikosoikeus, oikeudellinen yhteistyö rikosasioissa, oikeus- ja sisäasiat, rikosprosessioikeus
Hoitaa	OM, SM, UM
Tiedoksi	EUE, STM, TEM, TPK, TULLI, VM, VNK
